

«сколька», «таваріщ Сталін» і «да свіданья». Ну, а крім того, що вона там буде їсти, не оливки ж. Вони смакують гнило!

Ядзя поправляє темне волосся Домініки як своє.

— У тебе все життя попереду, — каже.

Ядзя перекреслює тридцять три роки Домініки. Здмухує, наче крихти зі столу. Тепер за Домінікою нічого немає. Якщо зробить крок назад, то впаде в дірку. Але Ядзя завжди повторює, що якби щось таки сталося, то донька завжди може знайти притулок на Пішаній Горі.

I

Під сподом Валбжиха лежить вугілля, а нагорі — пісок і люди, яких нанесло сюди зі світу на місця виселених німців. У залишених будинках друковані готичним шрифтом книги кидають у грубку, Шнайдера, який не схожий на кравця, — розстрілюють, а «вас-сер» після закипання перетворюється на воду. Вулицею Адольфа Гітлера, яка вже перетворилася на вулицю Леніна, везуть візки, тягнуть валізи, дітей, псів і бабусь у квітчастих хустинах. Перша група приїздить одразу ж після війни, а тут ще навіть смердить порохом. «Гітлер капут!» — кричать діти останнім німцям або ж тим, хто схожий на них. Інші чужинці наразі не викликають страху, бо тут ніхто ще не встиг стати своїм. Ще тільки починається поділ на тих, хто має золото, і тих, хто не має його, на тих, хто з Богом, і тих, хто проти Бога, який єдиний і таким повинен залишитися. Приїжджі кидають багаж і раз-два-три — вбивають палиці у землю. В одному місті збива-

ють докупи якийсь поміст із дощок, картону і ковдр, у іншому — обробляють ділянку і садять картоплю, моркву, обгороджують шнурком, позначають свою територію, і тепер уже нехай ніхто на цей клаптик поля не зазіхає. Вони озброюються палицями і лайливими словами — нехай тільки хтось спробує, то йому миттю повидирають ноги з дупи!

Новоздобута валбжиська земля дає надію насамперед тим, у кого своєї землі ніколи не було. Вони приїхали нізвідки, але хочуть отримати своє, хочуть бути кимось і звідкись. Насамперед вони займають старі будинки, з яких повиганяли німців, але вже за якийсь час цих будинків бракує — через двадцять років після війни довкола старих дільниць Валбжиха, не по завлених певної привабливості і старанно, по-німецьки впорядкованих, затиснеться бетонний перстень нових дільниць, побудованих нашвидкуруч для ново-прибулих. На Пісковій Горі їх поміститься аж тридцять тисяч, бо там їх компактно повпихають у поділені однаковими перегородками коробки будинків. Серед цих новоприбулих є і юна Ядзя Масляк. Вона має очі кольору агрусу, змучені довгою подорожжю, картонну валізку, кошик сільських яєць і плащик із двома різними рукавами. Її важко вирізнити у натовпі, бо чимало жінок виглядають схоже.

Валбжих — це велике місто, якщо дивитися на нього очима Ядзі Масляк. Так, наприклад, вокзал, на який вона приїхала, називається Міським, а є ще й інші — Головний, Фабричний і Щавенко. Ні мати Ядзі, Софія Масляк, ані її бабця, Ядвіга Сtronк, ніколи нікуди не їздили, хіба що до Скєрневіц на базар чи на прощу до Ченстохови, а бабця вже і не поїде нікуди, бо похована у жовтому піску на віки вічні, амінь. Про Валбжих

вони навіть не чули, бо його ще недавно і не було, та й жодні потяги до нього не їздили, не кажучи вже про потяги із Залісся. Через Залісся швидкі поїзди мчали не зупиняючись, із шумом і гуркотом — так, що село ще не встигало навіть відбитися у шибках вагонів, а вже зникало з поля зору.

Мати Ядзі казала, що потягами дияволи возять нечесних дітей до пекла.

— Тудум-тудум! — повторювала звук поїзда. — Тудум-тудум! — гуркотіла через складені у трубку долоні. — Поїзди, повні брудних дітей. Тудум-тудум!

Дияволи Софії смерділи паленим м'ясом і мали вивернуті назовні й вічно вологі губи. Вивернуті, як у негрів.

— Тудум-тудум! — лякала вона Ядзю і відпливала у глибину дому на широкому човні стегон, піdnімаючи довкола себе хвилі, на яких ще довший час колисалися меблі та ікони. Вона не вміла кинути якір біля доньки на довше, ії відразу ж зносило до комори, на город, до лісу за шишками на розпал.

— Замазура, нечупара, — заламувала руки, — дияволи заберуть тебе до пекла.

За вікном крізь ніч прокрадалася тінь швидкого потяга, а Ядзя уявляла собі дітей, напханих у вагони, наче в коробку з цукерками, у яку влітку збирала жуків, а потім зачиняла. У темряві комахи гинули і виділяли темний сік, на поверхні якого плавали смугасті крильця. Ядзя зазирала до коробки, і огіда підходила спіненою слиною.

Коли Ядзя підросла, то щодня на світанку чекала на станції Залісся пасажирський потяг до Скєрневіц, де вчилася на медсестру. Вона любила робити укохи, вміло і точно вціляти у сині судини, носити білий

фартушок і роздивлятися під мікроскопом бактерії. У їхньому звивистому і буйному існуванні вона знайшла виправдання для оцту, улюбленого гігієнічного засобу матері, який увібрала в усі свої пори, наче добре приправлений холодець зі свинячих ніжок. Бактерії потрібно вбивати! Бактерії — це бруд і хвороби, вони дуже небезпечні, тому вода з оцтом мусить бути дуже гарячою. Це мало сенс, але не давало відповіді на запитання, звідки Софія, її мати, могла знати про бактерії, якщо закінчила лише кілька класів сільської школи. Та Ядзя не ставила зайвих запитань. Чекаючи на потяг до Скерневіц, вона з'їдала першу з трьох булок із полуничним джемом, які брала зі собою на другий сніданок до лікарні, і вдихала, ніби запиваючи, олійний запах шпал і рейок. Облизувала свої невеличкі вуста гарної форми і не могла збагнути, чи подобається їй цей запах, чи ні. Дитиною Ядзя була худенька, але потім стрімко обросла тілом, наче снігова куля, і вже у вісімнадцять років передбачена на її розмір кількість шкіри щільно наповнилася, а худенькими залишилися лише литки та передпліччя. Вона ніколи не стояла цілком прямо, так наче якась невидима сила перехиляла її у правий бік, або ж наче вона намагалася ухилитися від удару. Вона вбирала великі бавовняні труси, які шила для неї Софія, і чесала своє волосся мишачого кольору перед дзеркалом у сінях, заколюючи його шпильками і вихиляючись у різні боки, щоби схопити оком свій зникомий образ. Її було видно лише під певним кутом і при денному світлі. Та якщо дивитися на Ядзю у сонячному освітленні, то її контури здавалися затертими і тремтливими, наче розігрітий пісок. Ті, хто дорогою привіталися з нею — «Дай Боже щастя!», — тепер не мали певності,